

HERTELENDY LÁSZLÓ,

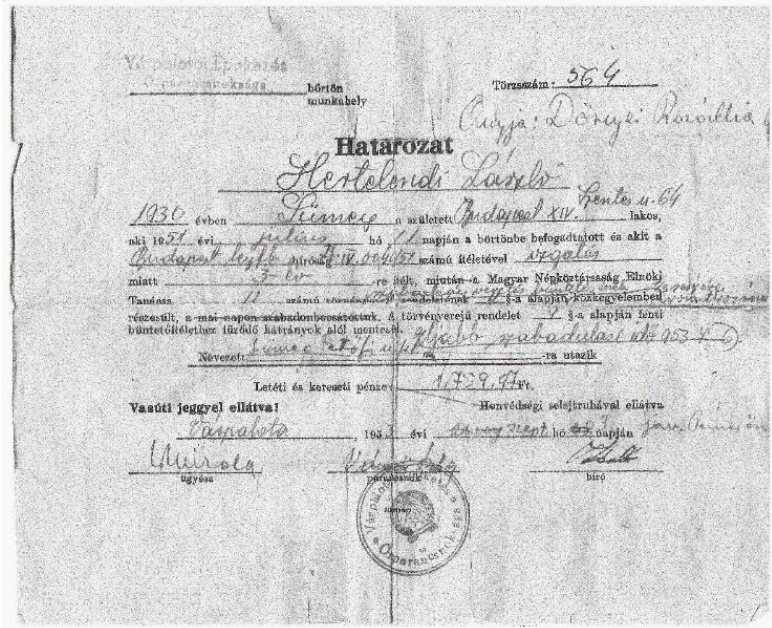
1956-OS EMLÉKEIM

Hertelendy László vagyok, 26 éves voltam, amikor az 56-os forradalomban részt vettem, s ezt követően el kellett hagynom Magyarországot. Jelenleg az Egyesült Államokban, Indiana államban élek. Először Gary-ben, majd pedig tíz évvel később Merrillville-ben telepedtem le.

Az én 56-os történetem már 1949. április 25-én, Budapesten elkezdődött. Tizenkilenc éves koromban, egy reggel munkába menet, az ÁVO-sok váratlanul letartóztattak államellenes izgatás vádjával. Az első két napra az ÁVO-sok bezártak egy cellába, nem mondtak semmit. A cellában hatan-nyolcan, talán tízen voltunk. Két napra rá megkérdezték, hogy ki vagyok, hogy hívnak. Kilenc hónapig, vádemelés nélkül a Fő utcában tartottak fogva. Ez idő alatt nem bántalmaztak, de minden nap megkérdezték az ÁVO-sok, hogy hívnak, kik az ismerőseim, kik tanítottak az iskolában, egy üres papírt tettek elé, hogy írjam le a neveket. Egyszer átszállítottak egy másik helyre is, talán Kistarcsára, nem tudom, mert lefüggönyözött autóval vittek. Kilenc hónap után, a Markó utcai bíróságon 8 évre ítélték el.

A mai napig nem tudom, hogy ki jelentett fel, de a vádnak alapja nem volt. 1950-től Dobogókőn, mint munkaszolgálatos villanyszerelő dolgoztam az ÁVO-os üdülő építésénél. Amikor az építkezés befejeződött, két napra Márianosztrára kerültem, ahol a szakképesítem miatt kijelöltek a várpalotai bányába munkaszolgálatos villanyszerelőnek.

Innen szabadultam 1953. szeptember 3-án Nagy Imre miniszterelnök részleges amnesztiájának köszönhetően 5 év után. Az 1953. szeptember és 1956. október 23. közötti időszakban, a Malomszerelő és Gépipari Vállalatnál, valamint a Hópalack és Üvegipari Vállalatnál

dolgoztam, miközben a Kandó Kálmán Szakiskolába jártam a Budapest VIII. kerület Tavaszmező utcában. Ebben az időben sok barátom lett, akik később a Műszaki Egyetemre jártak, villamosmérnöki szakra. Egészen 1955-ig rendőrségi felügyelet alatt álltam, ami azt jelentette, hogy minden héten be kellett jelentkeznem a rendőrségen.

Mivel napközben dolgoztam, már csak az 1956. október 22-i határozathozatalra érkeztem meg a Műszaki Egyetem K. épület aulájába. A barátaim mondták, hogy október 23-án ki fognak vonulni tüntetni és menjek, csatlakozzak hozzájuk. A következő nap, október 23-án délelőtt tíz órakor kezdődött a kivonuláshoz a gyülekezés, a Műszaki Egyetem előtt. A tömeg, amelyhez én csatlakoztam, a Szabadság-hídon keresztül, a magyar zászlót víve vonult a Bródy Sándor utcai Magyar Rádió épülete felé és próbálta bemondatni a 16 pontot (https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_1956-os_forradalom_16_pontja). Mások a Bem szobor és a Kossuth tér felé vonultak. Mikorra én a tömeggel a Kiskörút és a Bródy Sándor utca sarkára értem, az ÁVO-sok már lövöldöztek, s két halott és több sebesült is volt. Ugyanebben az időben hallottam, amint Maléter Pál tábornok megtiltotta, az időközben az Üllői úti Killián György

laktanyából rendfenntartás céljából kirendelt katonáinak, hogy beavatkozzanak az eseményekbe, mondván, hogy “A MAGYAR NÉPRE NEM LÖVÜNK!”.

Eközben, az ÁVO-sok egy mentőautónak álcázott gépkocsival, fegyvereket próbáltak bevinni a Nemzeti Múzeum kertjébe a tömegén keresztül. A tömeg, azonban ezt felfedezvén, felborította a mentőautót és elvette a fegyvereket az ÁVO-soktól.

Az ÁVO-sok a Múzeum tetejéről lőttek. A közben átállt katonák közül pedig többen letették a fegyverüket az utcán a járdára és elmentek. Illetve a Múzeummal szemben lévő házak előtt figyelték, hogy honnan jön a lövés és visszatüzeltek. A lövöldözés közben, láttam egy ÁVO-st a Múzeum tetejéről az utcára zuhanni.

Nálam is volt fegyver, amit az utcán vettem fel, de nem használtam, csak magamnál tartottam a biztonság kedvéért ebben a helyzetben. Este 11-ig kint voltam az utcán, majd hazamentem a pár utcával arrébb lévő Lónyai utca 25. szám alatti lakásba, amit Hertelendy Viktória unokatestvéremmel közösen béreltünk.

Másnap, október 24-én reggel a Kálvin téren már mondták, hogy jönnek az oroszok, majd a Corvin közben a nép kilőtte az első orosz tankot. Még napokig ott volt a kilőtt orosz tank.

Közben a Corvin közben nagy kiabálás, kommunista ellenes demonstráció volt. Az ÁVO-sokat ütlegették, azok meg vagy megadták magukat, vagy sokan bemenekültek a Markó utcai börtönbe, hogy ott biztonságban legyenek. A Corvin közben Pongrácz Gergely és testvére megalakította a

Forradalmi Őrséget. Később hallottam, hogy volt egy cigány, akinek a lány testvérét az ÁVO-sok a Corvin közben megölték. Ennek a cigánynak volt fegyvere és elveszítette a józan eszét. Megkereste az ÁVO-s tisztet az otthonában, az ajtóban állva vitába elegyedett vele, majd a vita hevében megölte az ÁVO-st és az egész családját kiirtotta.

Ezzel párhuzamosan, a kiskörúti Otthon Kávéház előtt, elkezdődött a pénzgyűjtés, az elhunytak és sebesültek javára. Egy ládába dobálták be az emberek a pénzt. Soha nem fogom elfelejteni, hogy senki nem bántotta a ládát. Becsületesek és segítőkészek voltak az emberek.

Október 25-én délelőtt 11 óra felé, az orosz tankok a Keleti pályaudvar felől érkezve, a Rákóczi útról befordultak a Kiskörútra, s ezen úgynevezett "első bejövetel" alkalmával dobták le a sarki ház tetejéről az első

Molotov koktélt.

Október 26-án a Kiskörút és a Nemzeti Múzeum sarkán lévő gömbölyű hirdető táblánál álltam (aminek a tetején az óra volt akkoriban). Amikor kinéztem az

oszlop mögül, egy a Rákóczi út felől érkező tank felrobbant és három szilánkot kaptam elől a nyakamba, plusz a kezemen égési sérülés keletkezett, de nem emlékszem, hogy miért. Egy ismerős hívta a mentőket, ők bevittek a Bocskai úti kórházba. Sok sebesült volt és nem volt villany. Egy szilánkot kivett az orvos, a másik kettő bent maradt. Hazamentem, Viki otthon volt. A véres ruhát lecseréltem.

Oktober 27-én már tudtam, hogy mennem kell, mivel a sérülésem bizonyítékként szolgált, hogy részt vettem a forradalomban. Török Dönci barátommal, két gyerekével, vonattal elindultunk Sümegre (ahol születtem), majd bábaasszony Ilus nővéremhez Zalagyömörőre, mert az már útban volt a határ felé. Szombathelyig vonattal mentünk, azután autóbusszal. Az orosz katonák azonban megállították a buszt. Valaki, aki a buszon volt, beszélt oroszul, ő mondta a katonáknak, hogy a buszon sebesültek vannak és át kell jutniuk a határon. Az orosz katonák útjára engedték a buszt.

December hatodika felé érkeztem Ausztriába ahonnan, mint sebesültet Grazba vittek kórházba. Itt vették ki a második tank szilánkot a nyakamból, de még egy maradt bennem. A Vöröskereszt telepén tíz-tizenkét fős házban laktunk és amikor megkérdezték, hogy mit akarok csinálni, mondtam, hogy találkozni akarok Dönci barátommal Bécsben. Először úgy volt, hogy Kanadába megyek, de még nem töltöttem ki a kérelmemet, valamint egy lágert túlélő zsidó családnak 600 osztrák shillingért eladtam a kanadai bevándorlási kérelemi nyomtatványom. Ebből a pénzből béreltem egy hotel szobát, ezután villanymotor tekercselőként két hétig dolgoztam egy műhelyben. Németül nem beszéltem, a műhelyben pedig senki nem beszélt magyarul, de a villanszerelés nyelvén tolmács nélkül is megértettük egymást. A két hét alatt, további 800 osztrák schillinget kaptam, végül az USA-ba adtam be a letelepdési kérelmemet. Teljesen egyedül indultam el. Se rokon, se barát nem tartott velem. Közben Dönci barátom feleségének is sikerült kimenekülnie, ők Kanadába mentek. Azóta nem hallottam felőlük.

Az első város, ahová megérkeztem az Egyesült Államokban, New Jersey, Camp Kilmer volt (<http://www.archives.gov/nyc/exhibit/camp-kilmer>). Innen hívták fel az Egyesült Államok területén lévő magyar templomokat, hogy segítsék a kiérkezett magyarokat, illetve a gyárat is megkeresték, hogy szükség van-e szakmunkásokra. A Sümegen élő Mariska nővérem írhatta

meg, a már korábban az Egyesült Államokban élő Dörnyei János unokatestvérünknek, hogy New Jersey-ben vagyok, mert megkeresett a táborban. Mivel villanytekerceselő szakmám volt és az iparosokat gyorsan elkapkodták, így kerültem vonattal Gary Indiánába, ahol a magyar templom segített, kb. 25-30 “újonnan jött” sorsát intézte Varga István magyar pap.

Először Pócsik néninél - olyan magyar “kofa” féle volt - laktam egy-két napig, de nem szerettem őt, így összeköltöztem egy volt nyilas vezérrel, akit a háború után Ausztriából az Író Szövetség hozatott ki.

1958-ban találkoztam jövődöbéli feleségemmel a magyar templomban, akivel 1959-ben összeházasodtunk és elköltöztem a nyilas vezértől. Tíz évvel később Merrillville-be költöztünk a négy fiúval gyarapodott családommal: Csaba, Zsolt, Attila és Lászlóval. Feleségemmel, Hortváth Ágotával, magyar szellemben és haladó gondolkodásúnak neveltük fiainkat az “új hazában”.

A sors iróniája, hogy pontosan húsz évvel később, 1976. október 26-án operáltak ki az utolsó tankszilánkot a nyakamból, mivel begyulladt, melyet 1956. október 26-án a Kiskörút és a Nemzeti Múzeum sarkán lévő gömbölyű hirdető táblánál kaptam, amikor kinéztem mögüle.